

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיצ תשפ"ג, 2023, שאלון: 1261

מוגש ע"י צוות מורי תנ"ך של ביה"ס "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – בראשית (48 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה - 24 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף - 8 נקודות).

שאלה 1

סעיף א'

- (1) הבן שנוסף למשפחת אברהם הוא יצחק: "ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו... יצחק".
הבן שעזב אותה הוא ישמעאל: "וישכם אברהם בבוקר... ויתן אל הגר... ואת הילד וישלחה".
 ייתכנו ציטוטים אחרים מהקטע.
- (2) הבטחת ה' לאברהם ולשרה התממשה ונולד להם בן: "ויעש ה' לשרה כאשר דיבר ותהר ותלד לאברהם בן".

הצו של ה' התממש ואברהם מל את בנו בגיל שמונה ימים כפי שנדרש: "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אתו אלהים".

סעיף ב'

(1) פרט שאינו הולם אדם בגיל זה:

- בפסוק י"ד, נראה כי אברהם שם את הילד על שכמה של הגר והיא סוחבת אותו, כאשר הם יוצאים לדרך. לא היינו מצפים מאדם בן 14 או 16 שאמא שלו תסחוב אותו.
- אנ:**
- בפסוק ט"ו נאמר, שהגר שמה את הילד תחת אחד השיחים, האם אדם בן 14 או 16 כל כך חסר אונים ולא יכול לעזור לאמא שלו למצוא מים.

(2) העזיבה של ישמעאל את בית אביו סייעה לו להפוך מילד לאדם בוגר (על התלמיד להביא ראייה אחת ולהסבירה):

- "ויגדל וישב במדבר ויהי רובה קשת"- ישמעאל עוסק בציד לפרנסה.
- "ותיקח לו אימו אישה מארץ מצרים"- ישמעאל נישא לאישה מצרית.

סעיף ג'

מאבק פנימי של אברהם בין רגשותיו כאב ובין ציות לצו האל:

בפרק כ"א אברהם לא רוצה לגרש את ישמעאל והגר והדבר רע בעיניו: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו". רק לאחר שה' מצווה עליו להקשיב לדברי שרה: "ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".

אז: ריבוי הפעלים בפסוק י"ד מעיד שאברהם מנסה לעזור להגר ככל שהוא יכול ובזריזות, הוא מצייד אותם במזון ומים: "ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר..."

בפרק כ"ב אברהם נדרש להקריב את בנו יחידו ונרמו מאבק פנימי של אברהם. כאשר ה' פונה אל אברהם, אברהם משיב: "הנני", כלומר הוא נכון לציית לכל מצווה של האל. וכאשר יצחק פונה אליו, אברהם משיב לו: "הנני בני", כלומר הוא נכון למלא את בקשתו, לדאוג לו, בניגוד לצו ה' (להקריב אותו).

אז: "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ויקח את שני נעריו איתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עולה ויקם וילך..." ריבוי הפעולות בפסוק זה מעיד על מצבו הנפשי של אברהם בגלל דאגתו לבנו העומד להיעקד.

שאלה 2

סעיף א'

(1) האחים יורדים למצרים בגלל הרעב כנען, יעקב רואה שיש במצרים מזון ושולח את בניו למצרים כדי לקנות מזון. לביסוס: "וירא יעקב כי יש שבר במצרים... ויאמר... רדו שמה ושברו לנו משם...". **אז:** "ויורדו אחי יוסף עשרה לשבר בר במצרים". **אז:** "ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען".

(2) לדברי יעקב, הסכנה הצפויה למשפחה היא מוות. לביסוס: "הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחייה ולא נמות".

סעיף ב'

(1) שתי המשמעויות המנוגדות של השורש המנחה נ.כ.ר:

- מלשון היכרות, זיהוי. [יוסף מכיר=מזהה את אחיו]

- מלשון התנכרות, התייחסות לאדם זר. [יוסף מתנכר אל אחיו, נוהג כלפיהם כאל זרים]

(2) החזרה על השורש מדגישה את המצב המתוח המתואר בפסוקים. יוסף מזהה את אחיו בין כל הבאים למצרים, אך בוחר להתנכר אליהם, להתייחס אליהם כזרים.

אין אנו יודעים כיצד יגיב יוסף לאחיו, לאחר כל מה שעשו לו. האם יוסף ילמד אותם לקח או יתנקם בהם על מעשיהם.

סעיף ג'

(1) ההתנהגות של יעקב כלפי בניו לא השתנתה :

בבראשית ל"ז, יעקב מעדיף את בנו יוסף על פני שאר האחים : "וישראל אהב את יוסף יותר מכל בניו". גם בבראשית מ"ב, נראה כי יעקב מגלה יחס מועדף כלפי אחד מבניו, הוא מעדיף את בנו הצעיר בנימין, על פני שאר האחים, לכן הוא לא שולח אותו למצרים מחשש שיקרה לו אסון : "ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון".

(2) השינוי בתגובת האחים :

בפרק ל"ז, האחים מחליטים לזרוק את יוסף לבור ואז למכור אותו לעבדות, הם מגלים אדישות כלפיו. לביסוס : "ויקחהו וישליכו אתו הברה... וישבו לאכול לחם". ואילו בפרק מ"ב האחים מביעים חרטה על המעשה שעשו. לביסוס : "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפש בהתחננו אלינו ולא שמענו".

לדעתי, הגורם לשינוי בתגובת האחים, נובע מהצער הגדול שיעקב היה שרוי בו לאחר מכירתו של יוסף לעבדות, יעקב חשב שבנו מת ולא היה ניתן לנחם אותו.

שאלה 3

סעיף א'

(1) פרטים המתגלים לראשונה לאחים (על התלמיד להביא שני פרטים) :

- האחים מגלים שיוסף הוא זה שעומד לפניהם.
 - האחים מגלים שיוסף הוא אדם בעל מעמד חשוב במצרים.
 - האחים מגלים שיוסף סלח להם על מעשיהם.
 - האחים מגלים שהרעב הולך להימשך עוד חמש שנים.
- (2) הפרט שיוסף מגלה לאחיו הוא, שהרעב הולך להימשך עוד חמש שנים. פרט זה יכול לסייע לו לממש את תוכניתו, להביא אליו את כל משפחתו למצרים, כי האחים מבינים שהוא יכול לדאוג לכל המשפחה למזון, במשך שנות הרעב. כך הם יוכלו לשכנע גם את יעקב אביהם לרדם למצרים.**

סעיף ב'

(1) יש הטוענים שיוסף מזכיר את ה' מתוך רצון להאדיר את עצמו, כי יוסף טוען ששליחתו למצרים הייתה מכוונת על ידי ה'. כלומר ה' בחר בו להציל את משפחתו מהרעב. ה' דאג לכך שיוסף יגיע לפני משפחתו למצרים וימונה לשליט, כדי שיוכל לסייע להם.

יש הטוענים שיוסף מזכיר את ה' מתוך רצון להצטנע, כי הוא חוזר ומדגיש כי בזכות אלוהים הוא הגיע למצרים ועלה לגדולה.

(2) על פי פסוקים ט' ו-י"ג ניתן לבסס את הטענה, שיוסף אומר זאת מתוך רצון להאדיר את עצמו ולכן מדגיש את מעמדו הרם במצרים.

או: על פי פסוקים ט' ו-י"ג ניתן לבסס את הטענה שיוסף אומר זאת מתוך רצון להצטנע ומדגיש כי הוא הגיע למעמדו הרם בזכות אלוהים.

סעיף ג'

- (1) על פי רש"י, החשש של יוסף הוא, שהאחים יריבו בדרך חזרה לכנען על מכירת יוסף לעבדות ויאשימו אחד את השני בדבר המכירה.
- (2) על פי פסוקים אלו, החשש של יוסף היה מוצדק. ראובן מאשים את האחים במעשה ומזכיר להם שהוא אמר להם שלא לעשות זאת, אך לא הקשיבו לו. לביסוס: "הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם..."

פרק שני – שמות (24 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 4-5 (לכל שאלה – 20 נקודות)
בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף – 8 נקודות)

שאלה 4

סעיף א'

- (1) על פי פסוקים ג'-י', המגע הישיר בין ה' לעם נמנע על ידי תיווך משה. משה עלה אל הר חורב כדי לקבל את דברי ה' והוא העביר אותם אל העם.
- (2) על פי פסוק י"א, ביום השלישי יחול שינוי, ה' בעצמו יתגלה לעם וידבר אליו ישירות ולא באמצעות תיווכו של משה.

סעיף ב'

- (1) ה' תקיף בדעתו שמשה ירד מן ההר (על התלמיד לבסס קביעה זו על ראייה אחת ולהסבירה):
- "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם..." – ה' פונה אל משה ודורש ממנו, שירד מן ההר.
- "ויאמר אליו ה' לך רד..." – לאחר שה' דרש ממשה לרדת מן ההר ולהזהיר את העם שלא יתקרב אל ההר, משה אמר לה' שהוא כבר הזהיר את העם, אך ה' מתעקש וחוזר על דרישתו שמשה ירד מההר.
- (2) על פי המדרש, ה' תקיף בדעתו שמשה ירד מן ההר, כדי שהעם לא יתבלבל ויחשוב שהדובר האומר את עשרת הדיברות הוא משה. רק לאחר שמשה ירד מן ההר, ה' אמר את עשרת הדיברות, כדי שהעם יאמין שה' עצמו מדבר אליהם בגוף ראשון.

סעיף ג'

(1) על פי הרב קרליבך, רעיון הבחירה פסול כאשר העם הנבחר דורש לעצמו זכויות יתר. כלומר, כאשר העם הנבחר הופך למתנשא ומתיר לעצמו לנהוג בעליונות, דבר זה אינו ראוי. רעיון הבחירה ראוי לדבריו, כאשר העם הנבחר מבין שהנבחרות נועדה לשם קיום מצוות האלוהים. כלומר, להיות נבחר כרוך בקיום עול המצוות האלוהיות.

(2) כן, אפשר לבסס את עמדתו של הרב קרליבך על דברי עמוס. לפי עמוס, ה' מכריז שמאחר ועם ישראל הוא עמו הנבחר של ה', ה' יעניש אותו על מעשיו. בדומה לדברי הרב קרליבך, שהעם הנבחר נועד למלא את מצוות האלוהים.

שאלה 5**סעיף א'**

התחייבות של ה' לעם ישראל (על התלמיד לציין אחת):

- ה' מתחייב לכרות ברית בינו לבין עם ישראל.
- ה' מתחייב לעשות נפלאות למען העם, ולהראות את כוחו ועוצמתו לעמי הגויים.
- ה' מתחייב לגרש את עמי כנען, כדי לתת את הארץ לעם ישראל.

התחייבות שה' דורש מן העם (על התלמיד לציין אחת):

- ה' מחייב את העם לקיים את מצוותיו.
- ה' מחייב את העם, שלא לכרות ברית עם עמי כנען.
- ה' מחייב את העם, להשמיד את כל סממני הפולחן האליליים בארץ.
- ה' מחייב את העם שלא לעבוד אל אחר במקומו (או בנוסף לו).

סעיף ב'

(1) השינוי שחל במשה: בפעם הראשונה שירד משה מהר סיני, הוא ירד כועס. משה ראה את העם סוגד לעגל הזהב: "ויחר אף משה", הוא כעס מאוד ושבר את לוחות הברית. בפעם השנייה שירד משה מן ההר, פניו היו קורנות.

(2) ה' נענה לבקשתו של משה, שהוא יוביל את העם בנדודיו אל ארץ כנען ולא מלאך ה'. בעקבות חטא עגל הזהב, ה' הודיע למשה: "ושלחתי לפניך מלאך... כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך..", כלומר לא הוא יוליך את העם בנדודיו, אלא מלאך. משה ביקש מה': "אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה", שה' עצמו יוביל את העם בנדודיו ולא מלאך. ה' נענה לבקשתו של משה: "הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות... הנני גרש מפניך את האמרי והכנעני..." – ה' יוביל את העם אל ארץ כנען.

לכן ניתן להניח שהיענותו של ה' לבקשת משה, מסבירה את השינוי שחל בו. פני משה קרנו מתוך ידיעה וביטחון שה' בעצמו, יהיה עם העם ויוביל אותו אל הארץ המובטחת.

סעיף ג'

(1) תכונות האל בהן בא לידי ביטוי היותו "אל רחום וחנון ורב חסד":

- "נצר חסד לאלפים" – ה' שומר חסד לאלפי דורות של מאמיניו.

- "נשא עון ופשע וחטאה" – ה' נכון לסלוח על מעשי חטא ופשע.

תכונות האל בהן בא לידי ביטוי היותו רודף אמת וצדק:

- "ונקה לא ינקה" – ה' יעניש את מי שחוטא.

- "פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים ועל שלשים ועל רבעים" – ה' מעניש את החוטאים לו, עד ארבע דורות קדימה.

(2) יואל משמיט בדבריו את היותו של האל רודף צדק ואמת, בגלל שה' אמר שהוא יעניש לדורות

את החוטאים: "פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים ועל שלשים ועל רבעים". אין זה צודק להעניש בנים על מעשי אבותיהם ולהיפך. כל אדם אמור להיות מתוגמל בהתאם למעשיו – גמול אישי. בגמול לדורות, אין עשיית צדק.

או: על פי יואל: "ונחם על הרעה", ה' סולח לבני האדם על חטאיהם. אין זה תואם לתכונות האל רודף הצדק והאמת: "ונקה לא ינקה", כלומר שה' אינו סולח לחוטאים.

פרק שלישי – נושאי הבחירה (16 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 6-10 (לכל שאלה – 14 נקודות).

בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות סעיף א (חובה) 6 נקודות, ועל אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף – 8 נקודות).

שיבת ציון

שאלה 6

סעיף א'

(1) מעמד המדיני של בני ישראל בתקופה שעליה מסופר בפרק: משועבדים למלך פרס. בתקופה זו אין לעם ישראל מעמד מדיני עצמאי. ההוכחה לכך היא, שכדי להביא בעלי מלאכה וארזים מן הלבנון, לבניית בית המקדש, הם צריכים את אישור מלך פרס.

(2) בפסוקים א'-ו', בני ישראל חוגגים את הקמת המזבח (ואת חג הסוכות).

בפסוקים ח'-י"ג, בני ישראל חוגגים את הנחת היסודות לבית המקדש.

סעיף ב'

(1) קשה לקיים את החגיגה (חג הסוכות) באותה הדרך שהייתה נהוגה בימי בית ראשון, כיוון שעדיין לא נבנה בית המקדש.

על אף הקושי בני ישראל משתדלים לקיים את החג על פי המסורת (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "ויגע החדש השביעי ובני ישראל בערים ויאספו העם כאיש אחד אל ירושלים" – על פי המסורת, העם מבצע עלייה לרגל לירושלים בחודש תשרי, לחגוג את חג הסוכות.
- "ויכינו המזבח על מכוונתיו" – הם קובעים את מקום המזבח החדש על יסודות המזבח הישן כפי שהיה בבית ראשון.
- "להעלות עליו עולות ככתוב בתורת משה" – הם מקריבים את הקורבנות על פי תורת משה, כפי שהיה נהוג בימי בית ראשון.
- "ויעשו את חג הסוכות ככתוב" – הם חוגגים את חג הסוכות כפי שנצטוו.

(2) קושי נוסף שאיתו נדרשו בני התקופה להתמודד הוא: שנות בצורת קשות פקדו את הארץ. לביסוס: "שובה ה' את שבותנו כאפיקים בנגב".

סעיף ג'

(1) הציפייה שלא התגשמה: שבית המקדש השני יהיה יפה ומהודר כמו בית המקדש הראשון.

הבוכים הם הכהנים, הלויים, ראשי האבות והזקנים, כלומר המבוגרים בעם, שזכו לראות את בית המקדש הראשון בכל הדרו וציפו שכך יראה גם הבית השני.

(2) חגי מתמודד עם הצפייה של בני דורו, בכך שהוא מזכיר את כוחו של אלוהים. ולמרות שבית המקדש השני אולי נראה דל לעומת הראשון, עדיין אלוהים איתם והוא כל יכול.

נביא ונבואה

שאלה 7

סעיף א'

(1) הנבואה מופנית אל שבטי ישראל (10 השבטים/אפרים כשם מייצג).

המאורע מן העבר עליו הנבואה רומזת: גלות וחורבן ממלכת ישראל.

(2) דברי אפרים בפסוקים י"ז-י"ח: הוא מבקש מה' שיעזור לו לחזור בתשובה ולהחזירו אל הארץ.

דברי ה' בפסוק י"ט מספקים מענה הולם, מאחר והוא אומר שאפרים נחשב כבן יקר לו ושהוא לא שכח אותו. כלומר, יש תקווה לאפרים, ה' חושב עליו ומרחם עליו (יש תקווה שאולי יחזירו לארץ...).

סעיף ב'**(1) שני סוגי הנבואות המוטלות על ירמיהו :**

- נבואות פורענות.

- נבואות נחמה.

בפרק ל"א, כ"ו-כ"ז, באה לידי ביטוי נבואת נחמה. ה' מבטיח שאחרי הפורענות והחורבן שהוא הביא על ישראל ועל יהודה, יבואו ימים טובים של ישיבה ובנייה בארץ.

(2) במישור הלאומי (על התלמיד להביא דוגמה אחת) :

- "עוד יאמרו את הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו בשובי את שבותם" – העם יחזור מהגלות אל הארץ.

- "יברכך ה' נוה צדק הר הקדש" – בית המקדש יבנה בשנית.

- "וישבו בה יהודה וכל עריו יחדיו" – התיישבות מחודשת בארץ.

- "אכרים ונסעו בעדר" – יושבי יהודה יעסקו במנוחה בעבודת האדמה וברעיית צאן. ישיבה בטוחה בארץ.

במישור האישי (על התלמיד להביא דוגמה אחת) :

- "כי הרויתי נפש עיפה" – ה' ימלא תקווה בכל אחד מאנשי יהודה.

- "וכל נפש דאבה מלאתי" – ה' יספק כל טוב לכל אחד מן העם.

סעיף ג'**(1) השינוי בתורת הגמול : לא עוד גמול לדורות, שעל פיו הבנים נענשים על מעשי אבותיהם. אלא**

גמול אישי, כל אדם מתגמל בהתאם למעשיו.

(2) התפיסה של העם היא שהם נענשים על מעשי אבותיהם שכבר אינם בחיים. לטענתם, אין זה

צודק שהם סובלים בגלל מעשים שהם לא עשו. לכן, נדרש שינוי בתורת הגמול, לא עוד גמול

לדורות. אלא כל אחד ייענש בהתאם למעשיו.

חוק וחברה**שאלה 8****סעיף א'****(1) שני הגורמים המשפיעים על הבחירה בדרך שבה יש לנהוג כלפי תושבי העיר הם :**

- תגובת העיר להצעת השלום/ הכניעה, אם ייכנעו או לא.

- מיקום העיר, אם מדובר בעיר מחוץ לגבולות הארץ המובטחת או בעיר בתוך גבולות הארץ.

(2) השורש החוזר בפסוקים אלה הוא ש.ל.מ.

כלומר, יש לנסות דרכי שלום לפני מלחמה, להציע לעיר להיכנע ורק אם לא נכנעה, אז לפתוח במלחמה.

סעיף ב'

(1) הנימוק להחרים את עמי כנען הוא נימוק דתי, כדי שבני ישראל לא ילמדו את המנהגים של עמי כנען ולא ילכו בחוקותיהם. למוע התבוללות ועבודת אלילים.

לדעתי, נימוק זה אינו מצדיק את החרמת עמי כנען. מדובר בהשמדת עמים שלמים, כדי למנוע מבני ישראל לחטוא לה'. מן הראוי שבני ישראל יגלו איפוק ואמונה בה', במקום להרוג אנשים כדי להימנע מחטא.

(2) על פי דברים ו' פסוקים י"ד-ט"ו, הנימוק להחרמת עמי כנען הוא שה' אל קנא ואם בני ישראל ילכו בחוקות הגויים, אלוהים יעניש אותם. לביסוס: "כי אל קנא ה' אלוהיך בקרבך פן יחרה אף ה' אלוהיך בך והשמידך מעל פני האדמה".

לדעתי, הנימוק הוא נימוק משכנע, כי הוא כולל עונש תמור.

סעיף ג'

(1) על פי הרמב"ם גם במלחמת מצווה וגם במלחמת רשות, צריך לקרוא לשלום. במידה ותושבי העיר, מסכימים לקבל על עצמם את החוקים והמצוות של ה', אז אין להרוג אותם.

(2) פירוש זה אינו תואם את פשט הכתוב, כיוון שהכתוב מבדיל בין עיר קרובה, בתוך גבולות הארץ לעיר רחוקה, שלא בתוך גבולות הארץ. כאשר מדובר בעיר קרובה, בתוך גבולות הארץ המובטחת, לא קוראים אליה לשלום אלא יש להשמיד את כולם. לביסוס: "רק מערי הערים העמים האלה אשר ה' אלוהיך נותן לך נחלה לא תחיה כל נשמה".

מזמורי תהילים**שאלה 9****סעיף א'**

(1) ראיה המעידה שמחבר המזמור אוהב את ירושלים (על התלמיד להביא ראיה אחת):

- "שמחתי באמרים לי בית ה' נלך" – עצם המחשבה על עלייה לרגל לירושלים, מעוררת בו שמחה. "עמדות היו רגלינו בשערין ירושלים" – המחבר מתאר את גודל שמחתו בהגיעו לשערי העיר.

ראיה המעידה שהוא רוצה בטובתה (על התלמיד להביא ראיה אחת):

- "שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך" – המחבר מבקש שישאו תפילה למען שלום ירושלים וכל אוהביה.

- "יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך" – המחבר מאחל לשלום בעיר ולכל יושביה.

(2) ייחוס המזמור לדוד מעורר קושי: כיצד ייתכן שדוד חיבר מזמור המדבר על עלייה לרגל לבית המקדש והרי בית המקדש נבנה לאחר ימי דוד?

סעיף ב'

(1) התפקידים שממלאת ירושלים (על התלמיד להסביר שני תפקידים):

- מרכז דתי – מקום עלייה לרגל, שם העם היה מתכנס במועדים השונים.

- מרכז משפטי – בירושלים ישב השופט העליון של העם.

- מרכז לאומי – בירושלים ישב המלך.

(2) שלום בירושלים מעניק גם שלום אישי לתושביה: "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך" –

בעבור היושבים בעיר, המשורר מבקש שלום בעיר. כלומר, שלומם האישי של תושבי העיר תלוי בשלומה של העיר עצמה.

סעיף ג'

- על התלמיד לבחור בשניים מן ההיבטים הבאים ולהראות כיצד הם באים לידי ביטוי במזמור:
- חיבור בין כל שבטי ישראל: "ששם עלו שבטים שבטי ה'" – כל השבטים חוברים יחדיו בירושלים, בזמן העלייה לרגל אל העיר.
 - הרמוניה בין המשפט ובין הממשל: "כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד" – השופט העליון היה המלך.
 - שלום בעיר הנובע משלווה של כל תושביה: "יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך" – שלווה תושבי העיר תגרום לחיי שלום בקרבה.
 - שלום מבחינה צבאית-מדינית: "יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך" – שלום צבאי יביא לשלום מדיני.

ספרות החכמה – הרורים על החיים**שאלה 10****סעיף א'**

- (1) ההקבלה בין מעמד הים ובין מעמד האדם**: ה' מתאר את הים כאדם שרק נולד, שצריך לטפל בו ולהציב לו חוקים. לביסוס: "ויוסף בדלתים ים בגיחו מרחם יצא". אן: "בשומי ענן לבשו וערפל חתלתו". אן: "ואשבר עליו חקי ואשים בריח ודלתים".
- המסר לאיוב העולה מההקבלה בין מעמד הים למעמד האדם: אפסות האדם מול האל. ה' מציב גבולות לים העצום והגדול, על אחת כמה וכמה לפני האדם. לכן האדם, אינו יכול להבין את מעשי האל.
- (2) בבראשית א', כ"ו-כ"ח** – האדם במעמד עליון, הוא נברא בצלם ה' וקיבל את השליטה על כל בעלי החיים.
- באיוב ל"ח, כ"ן – האדם אינו מרכז הבריאה. ה' ממטיר גשמים גם במדבר, במקום בו אין בני אדם.
- מהבדל זה ניתן ללמוד, שאי אפשר להבין את דרכי האל. ולהזכיר לבני האדם שהם אינם מרכז הבריאה, גם אם קיבלו מעמד עליון עלי אדמות, את השליטה על בעלי החיים.

סעיף ב'

- החשש: "ואמתך אל תבעתני" – איוב חשש שה' יפחיד אותו בהתגלותו לפניו. החשש שלו התגשם: "ויען ה' את איוב מן הסערה" – ההתגלות האלוהית היא בדמות סערה, המעוררת פחד.
- הציפייה: "וקרא ואנכי אענה או אדבר והשיבני" – איוב ציפה לדיון מול האל, שהוא יוכל להשיב לה' על הטענות וההאשמות שיטען כנגדו. הציפייה לא התגשמה, ה' הטיח בו שאלות שאיוב לא יכול היה לענות עליהן, ושאינן עוסקות באיוב אלא בנפלאות הבריאה: "איפה היית ביסדי ארץ הגד אם ידעת בינה".

סעיף ג'

- (1) המסר העולה מהשורש י.ד.ע: חוסר הידיעה של איוב את דרכי ה'. ה' מוכיח לאיוב עד כמה הוא אינו יודע ומבין בנפלאות הבריאה ובדרכי ה'.
- (2) התובנה של סוקרטס דומה למסר של אלוהים לאיוב, כי ה' מוכיח לאיוב עד כמה הוא אינו יודע ומבין בנפלאות הבריאה. לביסוס: כל אחת מהשאלות שמציג ה' לפני איוב, המעידות על חוסר הידיעה שלו.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח (12 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה 11 (חובה)

יש לענות על סעיף א (חובה) (7 נקודות), ועל אחד מהסעיפים ב-ד (לכל סעיף – 5 נקודות).

שאלה 11

סעיף א'

דעתו של המספר על מלכות יהושפט היא חיובית (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "כי הלך בדרכי דוד" – יהושפט הלך בדרכי דוד, מייסד שושלת המלוכה והמחבר המקראי מעריך אותו על כך
- "ולא דרש לבעלים" – יהושפט לא עסק בעבודה זרה.
- "כי לאלהי אביו דרש ובמצותיו הלך" – נהג על פי מצוות ה' ייתכנו ציטוטים נוספים.

סעיף ב'

יהושפט עסק גם בעינייני חברה וחינוך:

- "ללמד בערי יהודה" – יהושפט שולח את הכוהנים לערי יהודה, ללמד את התושבים את ספר תורת ה'.
- יהושפט עסק גם בעינייני צבא וביטחון:
- "ולא נלחמו עם יהושפט" – עמי הסביבה לא נלחמו עם יהושפט.
- "ומן פלשתים מביאים ליהושפט מנחה וכסף משא גם הערביאים מביאים לו..." – עמי האזור היו מביאים לו מנחות, מה שמעיד על כוחו ושליטתו באזור.

סעיף ג'

יהושפט חולל שינויים בממלכת יהודה (על התלמיד לציין שני שינויים ולבסס):

- "ויתן חיל בכל ערי יהודה הוצרות ויתן נציבים בארץ יהודה" – מציב צבא בערי יהודה, כדי להגן עליהן.
- "שלח לשריו... ללמד בערי יהודה" – שולח כוהנים לערי יהודה, ללמד אותם את תורת ה'.
- "ויבן ביהודה בירניות וערי מסכנות" – בונה ערי מצודה ומחסנים.

סעיף ד'

חוסר פנימי של הממלכה מחזק את מעמדה כלפי חוץ: בפסוקים ט"י-י"א, מצויין שהערים השכנות, העלו מיסים ליהושפט ולא יצאו איתו למלחמה. הם ידעו שהממלכה חזקה והערים של יהודה מבוזרות ובכל עיר יש חיל מצב לכן פחדו לצאת למלחמה כנגד יהודה.